

RECENSIES

Romeinse tijd tot de 17e eeuw (Brussel, 1978) waarschijnlijk gelijktijdig met Taverne's werk is verschenen en bijgevolg niet meer kon worden geciteerd.

Onnodig te zeggen dat voornoemde opmerkingen geenszins afbreuk doen aan de kwaliteiten van deze belangrijke studie, waarvan de bruikbaarheid wordt verhoogd door een register (inclusief zaakregister) en een Engelse samenvatting.

G. Asaert

J. de Brouwer, *Bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in het Land van Aalst tussen 1621 en 1796* (St.-Gillis-Dendermonde, 1975, 5 dln. in 4 banden, verkrijgbaar bij de auteur, BF 1.300,-).

De auteur is in de Belgische historische wereld geen onbekende: van zijn hand verschenen verscheidene gewaardeerde werken en artikelen over demografie en kerkgeschiedenis. Hij was een der eersten om aan te tonen welk een rijke bron de dekenale visitatieverslagen wel zijn. De hier te bespreken studie is het verlengstuk van zijn vroegere publikatie, verschenen onder de titel *Bijdrage tot de geschiedenis van het godsdienstig leven en de kerkelijke instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621 volgens de verslagen van de dekanale bezoeken* (Aalst, 1961, 327 blz.).

Het Land van Aalst behoorde in de jaren 1621-1796 tot vier dekenijen (Aalst, Geraardsbergen, Oordegem, Ronse) die deel uitmaakten van het aartsbisdom Mechelen en samen circa 160 parochies telden. De geografische en chronologische uitgebreidheid van het onderzoeksterrein mag dus wel even onderstreept worden. De beschikbare visitatieverslagen waarop deze studie voornamelijk steunt, zijn talrijk, vooral voor de zeventiende eeuw en over het algemeen van zeer behoorlijke kwaliteit. De auteur heeft zeer interessante gegevens uit deze rijke bronnenserie opgehaald en ter beschikking gesteld. Dat is meteen zijn grootste verdienste. Ter informatie geef ik een korte samenvatting van een gelukkig zeer gedetailleerde inhoudstafel. Na een inleidende situatieschets (geografisch, demografisch, sociaal, militair) van de vier dekenijen van het Land van Aalst behandelt deel I de geestelijkheid en hun naaste medewerkers (49-390); deel II de parochiekerken (392-668); deel III het onderwijs en liefdadigheid (669-758); deel IV, het godsdienstig en zedelijk leven van het volk (759-1033); deel V tenslotte bevat 474 bladzijden bijlagen, waarvan de eerste (lijst van de pastoors en onderpastoors in de verschillende dekenijen) alleen al 306 bladzijden in beslag neemt. Een plaatsnamen- en een persoonsnamenregister besluit deze zeer uitgebreide studie. Van dit werk heb ik persoonlijk veel gebruik kunnen maken voor het schrijven van een bijdrage over *Het gelovige volk in de 17de eeuw* in de (Nieuwe) *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*. Het illustreert zeer goed de 'katholieke restauratie' in de zeventiende eeuw en de consolidatie ervan tot diep in de achttiende eeuw.

Karakteristiek voor de te bespreken studie is dat de meeste bladzijden ingenomen worden door een gewone mededeling van feiten en gegevens, per thema, per dekenij en per parochie geordend, maar verder direct uit de verslagen in Nederlandse vertaling overgenomen. In zekere mate gaat het hier om een soort bronnenpublikatie. Wel worden ook optellingen gemaakt, samenvattingen gegeven en enkele grote ontwikkelingslijnen geschetst. Toch blijft deze studie al bij al zeer toegespitst op de mededeling van feitenmateriaal. Een diepergaande verklaring steunend op sociaal-economische, culturele, sociologische en psychologische benaderingswegen vindt men er weinig in terug. Onder meer in dat perspectief kan de vraag worden gesteld of de auteur niet wat teveel ineens heeft willen doen: vier de-

kenijen, ruim 160 parochies en twee eeuwen is een enorme materie, die het bemoeilijkt er bovendien te stijgen. Persoonlijk hadden we liever deze studie tot één dekenij beperkt gezien; wat aldus verloren ging in de breedte kon in de diepte best teruggewonnen worden. Deze bedenkingen doen niets af van onze grote waardering voor het gepresteerde werk. Het is een eerste stap, die uitnodigt tot een verdere uitdieping per dekenij of per parochie. Voor de studie van het godsdienstig en zedelijk leven in de zeventiende en achttiende eeuw in Vlaams-België is het een nuttig werkinstrument.

Wie een dorpsgeschiedenis wil schrijven over een of ander van die 160 hier behandelde lokaliteiten, doet er goed aan van deze studie gebruik te maken, temeer daar ze naast de specifiek kerkelijke gegevens vele inlichtingen bevat over half-kerkelijke of half-wereldlijke aangelegenheden als onderwijs en liefdadigheid en in het algemeen over het gewone, dagelijkse leven van 'de kleine man'.

Michel Cloet

D. H. A. Kolff en H. W. van Santen, *De geschriften van Francisco Pelsaert over Mughal Indië, 1627. Kroniek en Remonstrantie* (WLV LXXXI; 's-Gravenhage: Nijhoff, 1979, vi + 361 blz., f95,-, ISBN 90 247 2173 3).

De geschriften van Francisco Pelsaert over Mughal Indië zijn geen reisverhalen zoals gewoonlijk het geval is met uitgaven van de Linschoten Vereeniging. Pelsaert geeft een geschiedenis van het Mughalrijk, *De Kroniek* en een rapport over de handel in de Mughalmaatschappij, dat hij de titel *Remonstrantie* gaf. Een duidelijke goed leesbare inleiding behandelt in twee hoofdstukken de achtergronden van deze bronnen. In de verantwoording van de uitgave, die past in een reeks beschrijvingen van India door Van den Broecke, Geleynsen en door de ambassadeurs Van Adrichem en Ketelaar, is sprake van andere - voornamelijk Engelse - bewerkingen, maar deze doen geen recht aan de tekst. Daarom was een Nederlandse publikatie gewenst.

Na een uiteenzetting van de methode van transcriptie en de opzet van het werk behandelt hoofdstuk I 'Pelsaerts leven en de Compagnies kantoren in het Mughalrijk'. Pelsaert, omstreeks 1595 geboren te Antwerpen treedt op zijn twintigste jaar onder borgtocht van een oom als assistent in dienst van de VOC, kamer Zeeland. Na enkele jaren in Batavia te hebben gewerkt, vertrekt hij in 1620 naar het kantoor te Surat, dat door Pieter van den Broecke met zijn commerciële en diplomatieke gaven tot grote bloei is gebracht. De Nederlanders leven er goed, in nauw contact met Armeniërs van wier handelsnet zij gebruikmaken en met wier vrouwen huwelijken worden gesloten. Van den Broecke wenst de Hollandse positie te verbeteren door goede vrienden te zijn met de Mughal-groten en hen te winnen met geschenken en met het beschikbaar stellen van schepen als dit nodig is. De handel wordt uitgebreid tot een groter aantal plaatsen, waaronder Agra. Pelsaert 'een expert persoon, wie de negotie en ook de sprake wel bekend is' (26), wordt hier in 1624 als hoofd heengezonden. In tegenstelling tot Van den Broecke, met wie hij aanvankelijk zeer bevriend is, blijkt Pelsaert een beter handelaar dan diplomaat. Hij is een goed koopman, die ook zijn eigen belangen weet te behartigen. Hij schrijft en praat veel, heeft belangstelling voor vrouwen, maar onderhoudt geen nauwe betrekkingen met het hof. Zoals blijkt uit zijn geschriften is hij geïnteresseerd en kritisch maar zonder een voorkeur voor hoge heren. Tot 1627 blijft hij in Agra en na een kort verblijf in Surat keert hij in december van dat jaar terug naar Nederland. In oktober 1628 zeilt hij uit met de Batavia, die voor de kust